

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

Empowered lives.
Resilient nations.

UN
environment

UN-REDD
PROGRAMME

ዘላቂ የደን አስተዳደር በኢትዮጵያ ቆላማ ስፍራዎች

2011
(E.C.)

ስተበኪያቲ አትማጃ፣ አበጀ እሸቴ እና ማኑኤል ቧሲየር

እ.ኤ.አ 2013 በኢትዮጵያ ከሚገኘው የደን ኃብት 80 ከመቶ የሚሆነው የዝቅተኛ ስፍራ ወይም የቆላ ደን ነበር። የኢትዮጵያ አጠቃላይ የደን ኃብት ስነ-ምሕዳር (ይህን የደን ኃብት ጨምሮ) «አፈሮሞንታና» የሚባለውን በማዕከላዊው የአገሪቱ ከፍተኛ ቦታዎች ያለውን የደን ደንና የቦረና ሞቃታማ አካባቢ እንጨታማ ደንን (woodlands) ያጠቃልላል። አብዛኛዎቹ ብርቅዬ የአገሪቱ የዱር አራዊትና አዕዋፍት በዚህ ደረቃማ አካባቢ ደን የሚገኙ ሲሆኑ ደኑ የአካባቢውን ስነ-ምሕዳር ሚዛን በመጠበቅ ረገድ የራሱን ከፍተኛ ድርሻ ያበረክታል።

ባለፉት ሁለት ዓስርተ-ዓመታት የቆላ ደን ለእርሻና መኖሪያነት ለመሳሰሉ አገልግሎቶች በመቀየሩ በፈጣን ሁኔታ በመራቆት ላይ ይገኛል። በደጋው አካባቢ የሚታየው የእርሻ መሬት እጥረት፣ ከፍተኛ የሕዝብ ብዛት ዕድገት መጠን እና ለውጭ ገበያ የሚውሉ ምርቶችን ለማምረት የሚያስችል የእርሻ መሬት ፍላጎት የቆላ ደን መሬቶች ወደ እርሻ መሬትነትና የመኖሪያ አካባቢነት ለመቀየራቸው አብይ ምክንያቶች ናቸው። በመሆኑም የቆላ ደን አካባቢዎች በአገሪቱ ከፍተኛ የደን መውደም እየደረሰባቸው ካሉ ስፍራዎች ዋናዎቹ ናቸው።

የዕጣን ምርት ምንጭ የሆነው የዕጣን ዛፍ (*Boswellia papyrifera*) በቆላ ደን ውስጥ ከሚገኙ ጠቃሚ የዛፍ ዝርያዎች መካከል አንዱ ነው።

© A. Eshete

የቆላ ደን ለቤተሠብና ለአገር ኢኮኖሚ ያለው ድርሻ አነስተኛ እንደሆነ ተደርጎ ይታሰባል። በእርግጥ የቆላ ደን የደጋ ደንን ያህል ለምለምና ጥቅጥቅ ያለ አይደለም። የምርት ውጤቶችም የገበያ ዋጋ አነስተኛ ሲሆን ከሌሎች የደን ውጤቶች ያነሰ ጥራት ያላቸውና ለመደበኛ ስራ ፈጠራና ኢኮኖሚ ያላቸው አበርክቶት ውስን ነው። በዚህ ሳቢያ የቆላ ደን መሬቶች የተሻለ የኢኮኖሚ አዋጭነት አላቸው ተብለው ወደሚታሰቡ የመሬት አጠቃቀሞች እንዲቀየሩ ሲደረግ ይስተዋላል። ነገር ግን አንድ እርሻ ከመሳሰሉ የመሬት አጠቃቀሞች ጋር ሲፃፀር የቆላ ደን የሚሰጠው ምርትና ግልጋሎት እንዲሁም በአካባቢው ያሉ ባለድርሻ አካላት ደኑን ለመንከባከብ የሚያወጡት ወጪ በሚገባ የተመዘገበና የታወቀ አይደለም። በተጨማሪም አብዛኛዎቹ የእንክብካቤ ወጪዎች የገበያ ዋጋቸው ግልጽ ካለመሆኑ በላይ ጥቅማቸው በረጅም ጊዜ የሚታይ ናቸው።

ይሁን እንጂ ይህን በፖሊሲ አውጪዎችና በማኅበረሰቡ በተገቢ ሁኔታ ግንዛቤ ያልተወሰደበትን የቆላ ደን በዘላቂ ሁኔታ መንከባከብና መጠበቅ እንዳለብን የሚመለከቱ ጠንካራ ኢኮኖሚያዊ፣ ማኅበራዊና አካባቢያዊ ምክንያቶች አሉ። ኢትዮጵያ የእንጨት ውጤቶችን ጨምሮ አብዛኛውን የኢንዱስትሪ ምርቶች ከውጭ ታስገባለች። ይህም የውጭ ምንዛሬ እጥረት ከማባባሱ በላይ አገሪቱ የውጭ ምንዛሬ በሚያስገኙ ምርቶች ላይ እንድታተኩር አስገድዷታል። በሌላ በኩል አገሪቱ ከቆላ ደን በገፍ የሚገኙ ማር፣ ዕጣን፣ ሙጫ እና ጥሬ ቀርብህ የመሳሰሉ የደን ምርቶችን ወደ ውጭ በመላክ የውጭ ምንዛሬ ታገኛለች። በተጨማሪም የቆላ ደን የኤሌክትሪክ ኃይል ለሚያመነጩት የኃይድሮ ኤሌክትሪክ ግድቦች የውኃ ምንጭ የሆኑትን ተፋሰሶች ከመጠበቁ በላይ በቅርብና በርቀት ለሚኖሩ ሰዎች (የስድተኛ ካምፖችን ጨምሮ) ዋና የማገዶ እንጨትና ከሠል ምንጮችም ናቸው።

© A. Eshete

የቆላ ደን ለቤት እንሰሳት የግጦሽ ምንጭም ነው።

ማንኛውም የመሬት አጠቃቀም ውሳኔ የቆላ ደን ለሌሎች ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴዎች የሚሰጠውን ጠቀሜታ ግምት ውስጥ ያስገባ መሆን ይኖርበታል። እንዲሁም ደኑ በርቀት ላሉ ማኅበረሰቦች የሚሰጠውን ጠቀሜታ ከሌሎች አካባቢ በማምጣት ለማቅረብ ቢሞክር የሚወጣውን የማጓጓዣ ወጪና የአካባቢው ሕብረተሰብና ግለሠቦች የደን ኃብቱን ለመንከባከብና ለመጠበቅ የሚያወጡትን ወጪ ግምት ውስጥ ያስገባ መሆን ይገባዋል። የቆላ ደን ለገጠሩ ሕብረተሠብ ዕጅግ ጠቃሚ የሆኑ የተለያዩ የዱር አራዊት፣ ዕፅዋት፣ ሳርና የተለያዩ ጠቃሚ ቅጠላ ቅጠሎች መኖሪያና መገኛ ነው። በቆላ ደኖች ውስጥ የሚገኘው ብዝሃ-ሕይወትም አገሪቱን በዘርፉ ከመሪ አገራት ተርታ እንድትሰለፍ አስችሏታል። በተጨማሪም የቆላ ደን ለሌሎች ክፍለ-ኢኮኖሚያዊ ግብዓትና ለሕብረተሠቡ ዘላቂ ህይወት ዋስትና ሊሆኑ የሚችሉ የተለያዩ ግልጋሎቶችና ስነ-ምሕዳራዊ ጠቀሜታ ያበረክታል። የወጋ ምንጮችን መጠበቅ፣ የአፈር መሸርሸርን መከላከል፣ የበረሀነት መስፋፋትን ለመከላከል ከሌላ መሆን እና የማገዶ እንጨት፣ የከሠል፣ የከብት መኖር፣ የባህላዊ መድኃኒት፣ የአደን ስጋ፣ የግንባታ ግብዓትና በድርቅ ወቅቶች ለምግብነት የሚውሉ ስራ ስርና ቅጠላ ቅጠል ምንጭነት ከቆላ ደን ስነ-ምሕዳራዊ ጠቀሜታዎች መካከል ዋና ዋናዎቹ ናቸው። ለምሳሌ በቀላሉ ተደራሽ ባልሆኑ አካባቢዎች ድርቅ በሚከሰትበት ወቅት የከብቶች መኖር በአካባቢው ከሚገኝ የቆላ ደን ማዘጋጀት መኖሩን ከሌላ ስፍራ አጓጉዞ ከማቅረብ ጋር ያለው ኢኮኖሚያዊ አዋጭነት በሚገባ ግንዛቤ አልተወሰደበትም። ከሕግ አንፃር በኢትዮጵያ ሁሉም የቆላ ደኖች በመንግስት ባለቤትነት ስር ናቸው። በተግባር ግን እነዚህ ደኖች የሚንከባከቧቸውና የሚጠቀሙባቸው በየአካባቢው የሚገኙ ሕብረተሠብና ግለሠቦች ናቸው። ይሁን እንጂ እነዚህን ደኖች ለመንከባከብና ለመጠበቅ ሕብረተሠቡና ግለሠቦቹ ጊዜያቸውን፣ ገንዘባቸውንና ጉልበታቸውን ቢያወጡም፤ በደኖቹ ላይ ያላቸውን የተጠቃሚነት መብት በግልጽ የሚያሳይ ስርዓት የለም። በመሆኑም ደኑን የሚመለከቱ ውሳኔዎች ሲተላለፉ እነዚህ ለእንክብካቤ የሚወጡ በገንዘብ ተሰልተው ግምት ውስጥ የሚገቡበት አሰራር ገና አልተዘረጋም።

ከቅርብ ጊዜ ወዲህ የኢትዮጵያ መንግስት የቆላ ደንን ጨምሮ በሁሉም ዓይነት ደኖች ላይ ዘላቂ የደን አስተዳደር ሥርዓት ማስፈን ላይ ትኩረት አድርጎ እየሰራ ይገኛል። የደን ጉዳይ በቁልፍ የአገሪቱ የፖሊሲ፣ ሕግና አፈጻጸም ዶክመንቶች ውስጥ ትኩረት ተሰጥቶት ተካትቷል። «ለአየር ንብረት ለውጥ የማይበገር አረንጓዴ ኢኮኖሚ»፣ «ሁለተኛው የዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ፕላን»፣ እና የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፓብሊክ አገራዊ የካርቦን ልቀት ቅነሳ አገራዊ ድርሻ ዕቅድ¹። ከነዚህ ቁልፍ ዶክመንቶች ውስጥ ይካተታሉ። እ.ኤ.አ በ2013 የአካባቢ ጥበቃ፣ ደንና የአየር ንብረት ለውጥ ሚኒስቴር እንዲቋቋም ተደርጓል። ኢትዮጵያ የደን ካርቦን ልቀት ቅነሳ ፕሮግራም (REDD+) ከሚተገብሩ የአፍሪካ አገራት በግምባር ቀደምትነት ትገኛለች። በዚህም ደኖቹ ከአየር ውስጥ መጥጠው የሚያስወግዱትን በካይ አየር መጠን የመለካት ሒደት ውስጥ የክትትል፣ የማረጋገጥና የሪፖርት ስርዓትም (Monitoring, Reporting and Verification (MRV)) በአገርና በክልል ደረጃ ተዘርግቷል። ከዚህ በላይ እ.ኤ.አ በ2018 አዲስ የደን ሕግ ታውጇል። አዲሱ አዋጅ ቀደም ሲል የነበረውን በደን ጥበቃ ላይ ያተኮረ አመለካከትና አሠራር በመቀየር ሕብረተሠቡና ሌሎች አያሌ ባለድርሻ አካላት ጥቅም ሊያገኙበት በሚችሉበት ዘላቂ የደን እንክብካቤና አስተዳደር ላይ ትኩረቱን አደርጓል።

1 the Nationally Determined Contribution (NDC) in mitigating and adapting to climate change submitted to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

© M. Boissière

ሴቶች ከቆላ ደን የተሠበረ የማገዳ እንጨት ሲገበያዩ፤ አሳሳ ገበያ፤ ቤሲሻንጉል ጉሙዝ ክልል።

ይህ ዶክመንት ስለ ዘላቂ የቆላ ደን አገራዊ ሁኔታ መረጃ በመስጠት ከኢትዮጵያ ነገራዊ ሁኔታ አንፃር የቆላ ደን ዘላቂ አስተዳደርና እንክብካቤ ለማስፈን በሚደረገው ጥረት ውስጥ የራሱን አስተዋጽኦ ያበረክታል የሚል እምነት አለን። የዶክመንቱ ዋና ዓላማ ውሳኔ ሰጪ አካላት ስለ ቆላ ደን ያላቸውን የግንዛቤ ክፍተት በመሙላት የኃብቱን ትክክለኛ ዋጋ እንዲረዱ ለማስቻል የታለመ ጭምር ነው። በኢትዮጵያ የቆላ ደንን የሚመለከቱ ጥናቶች በተበታተነ ሁኔታ በተወሰነ አካባቢ በተወሰኑ የደኑ ኃብቶች ላይ ያተኮሩ ናቸው። ይህ ዶክመንት በእነዚህ የተበታተኑ የታተሙና ያልታተሙ ጥናቶች ላይ በመመርኮዝ እንዲሁም በፌዴራልና በክልል ደረጃ ያሉ ቁልፍ መረጃ ሠጪዎች ጋር ቃለ-መጠይቅ በማድረግ እና

በአሰራርና አዲስ አበባ ሁለት ወርክሾችን በማካሄድ የተገኙ መረጃዎችን በማጣመር የአገሪቱን የቆላ ደን ኃብት ሁኔታ ይተነትናል።

ዶክመንቱ የአለም የእርሻና ምግብ ድርጅት «ከሠሀራ በታች ባሉ አገራት ቆላዎ አካባቢዎች ዘላቂ የደን አስተዳደር ለመተግበር የሚያስችል መመሪያ» በሚል ባወጣው ዶክመንት ላይ ተመስርቶ የተዘጋጀ ነው። ጥናቱ የተ.መ.ድ-ሬድ (UN-REDD) በአለም የእርሻና ምግብ ድርጅት የቴክኒክ ድጋፍ ፕሮግራም በኩል ባደረገው የግንዛቤ ድጋፍ በአለም የደን ምርምር ማዕከል (Center for International Forestry Research-CIFOR) እና በአካባቢ ጥበቃ፡ ደንና የእየር ለውጥ ሚኒስቴር በትብብር የተካሄደ ነው።

የፊት ለፊት ሽፋን፡- በክረምት ወራት አረንጓዴ ለብሶ የሚታይ በአባሎ ዛፍ የተመላ የቆላ ደን፤ መተማ፤ አማራ ክልላዊ መንግስት፤ ኢትዮጵያ። ፎቶ በአበጃ እሸቴ።

ይህ የሕትመት ውጤት በዴጎማርክ፣ ጃፓን፣ ሉክሰምበርግ፣ ፍሮዌይ፣ ስፔን፣ ስዊዘርላንድ መንግስታት እና በአውሮፓ ሕብረት ድጋፍ የታተመ ነው።

fao.org | cifor.org | forestsnews.cifor.org

**Food and Agriculture
Organization of the
United Nations**

የአለም የእርሻና ምግብ ድርጅት (FAO) ረሀብን ለማጥፋት የሚደረገውን አለም አቀፍ ጥረት የሚያስተባብር በተ.መ.ድ ስር የተቋቋመ ድርጅት ነው። ድርጅቱ ሰዎች ሁሉ የተረጋገጠ የምግብ ዋስትና ፍሯቸው በቁና የተመጣጠነ ምግብ ሁልጊዜም በማግኘት ጤናማ ሕይወት እንዲኖሩ ማስቻልን ዋና ዓላማው አድርጎ ይንቀሳቀሳል። ከ194 አገሮች በላይ በአባልነት በማቀፍና ዋና ጽ/ቤቱን ሮም (ጣልያን) ውስጥ በማድረግ፤ የአለም የእርሻና ምግብ ድርጅት ከ130 በላይ በሆኑ አገሮች ውስጥ ስራውን ያከናውናል።

**RESEARCH
PROGRAM ON
Forests, Trees and
Agroforestry**

CGIAR የሚያካሂደው የደን የዛፎች እና የጥምር እርሻና-ደን ጥናት በአለም ትልቁ የልማት ምርምር መርሳ-ግብር ሲሆን ለዘላቂ ልማት እና የምግብ ዋስትናን ለማረጋገጥ እንዲሁም የአየር ንብረት ለውጥን ለመቅረፍ የደን የዛፎች እና የጥምር እርሻና-ደንን ሚና ለማሳደግ ያለመ ነው። የዓለም አቀፍ የደን ምርምር ማዕከል (CIFOR) ከCATTIE፣ CIRAD፣ ICRAF፣ INBAR እና TBI ጋር በመተባበር FTAን ይመራል። የCIFOR ተግባራት በአለም አቀፍ የግብርና ምርምር አማካሪ ቡድን ፈንድ (CGIAR Trust Fund) ድጋፍ ይካሄዳሉ። cgiar.org/funders

የዓለም አቀፍ የደን ልማት ጥናት ማዕከል (CIFOR)

የዓለም አቀፍ የደን ልማት ጥናት ማዕከል (CIFOR) ለዋጭ (አዲስ) ምርምሮችን በማከናወን የልማት አጋሮችን አቅም በማጎልበትና በደን እና በሰዎች ላይ ተፅዕኖ ያላቸውን ፖሊሲዎች እና አሰራሮች በማስታወቅ የሰዎች ደህንነት፣ ፍትሃዊነትና እና አካባቢያዊ ደህንነት እንዲጠበቅ ከሁሉም ባለድርሻ አካላት ጋር በመወያየት ይሰራል። CIFOR ከCGIAR የምርምር ማዕከላት አንዱ ሲሆን የደን የዛፎች እና የጥምር እርሻና-ደን (FTA) ጥናት መርሃግብሩን ይመራል። ዋና መስሪያ ቤቱም ሶንሮ አንዶኔዥያ ሆኖ በኬንያ ናይሮቢ፣ በካሜሩን ያወገዳ፣ በፔራ ሊዎን እና በሶን ጀርመን ቢሮዎች አሉት።

Some rights reserved. This work is available under a CC BY-NC-SA 3.0 IGO licence

© FAO, 2019
CA3752AM/1/03.19